



BARNDOM–UTBILDNING–SAMHÄLLE

## **Examensarbete i fördjupningsämnet: Barndom och lärande**

15 högskolepoäng, grundnivå

# Fyra förskollärares perspektiv på pedagogisk dokumentation.

- En kvalitativ studie inriktad på dokumentationens roll i verksamheterna.

*Four preschool teachers' perspectives on educational documentation.*

*- A qualitative study on the documentation's role in preschools.*

Martina Ivansson

Simona Mitrevska

# Förord

Under vår process har vi fått nya kunskaper kring den pedagogiska dokumentationen. Tack vare de fantastiska pedagoger som tagit sig tid att delta i våra intervjuer har vi fått ta del av betydelsefulla tankar och erfarenheter som kommer att gynna oss i vår framtida yrkesroll.

Vi vill tacka vår handledare för det stora engagemanget under processens gång och all hjälp vi fått. Vi vill även tacka varandra för det goda samarbete vi haft. Att jobba tillsammans har varit lärorikt på så sätt att vi fått chansen att ta del av varandras tankar. Arbetet kring uppsatsen har delats upp lika mellan oss. Detta har i sin tur lett att vi både tillsammans och enskilt har utvecklats. Kunskapen vi fått kommer omsättas i praktiken så fort vi är ute i arbetslivet.

# Abstract

Pedagogisk dokumentation är idag ett centralt begrepp inom förskolan och något som många pedagoger arbetar med i verksamheten. Forskning visar att pedagogisk dokumentation är ett dokumentationsverktyg som främjar barns lärande och som kan leda till en utveckling av verksamheten. Det finns stort intresse inom förskolevärlden för pedagogisk dokumentation. Därför har studiens syfte varit att undersöka hur olika pedagoger använder sig av pedagogisk dokumentation i sin verksamhet. Studien är kvalitativ och det empiriska materialet har samlats in med hjälp av fyra intervjuer där frågorna utgått från ett didaktiskt perspektiv. Den valda teorin är socialkonstruktionismen, en teori där grundtanken är att kunskap uppstår genom sociala processer. I studiens resultat diskuteras frågeställningarna utifrån samtliga pedagogers intervjuer och svar. Pedagogerna gav uttryck för deras tankar kring vad pedagogisk dokumentation är och hur de arbetar med den. Resultatet visar att dessa förskolor använder sig av liknande dokumentationsformer och arbetssätt men att det även finns skillnader gällande hur de delar upp arbetet kring den pedagogiska dokumentationen.

Nyckelord: Förskola, kommunikation, pedagogisk dokumentation, socialkonstruktionism.

# Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	2
1.2 Frågeställning.....	2
1.3 Disposition.....	3
2. Bakgrund.....	4
2.1 Uppkomsten av pedagogisk dokumentation.....	4
2.2 Pedagogisk dokumentation, vad är det?.....	5
3. Teoretiska perspektiv.....	6
3.1 Didaktik inom pedagogik.....	6
3.2 Socialkonstruktionism.....	7
3.2.1 Barnet och pedagogen som medkonstruktörer av kultur och kunskap.....	7
4. Tidigare forskning.....	9
4.1 Pedagogisk dokumentation.....	9
4.2 Etik inom dokumentation i förskolan.....	11
5. Metod.....	13
5.1 Metodval.....	13
5.2 Genomförande.....	13
5.3 Analysmetod.....	15
5.4 Forskningsetiska överväganden.....	15
6. Resultat och analys.....	17
6.1 Intervjuer.....	17
6.1.1 Vilka dokumentationsformer använder pedagogerna i förskolan? .....	17
6.1.2 Hur beskriver förskollärare att de har organiserat arbetet med den pedagogiska dokumentationen?.....	19
6.1.3 För vem görs den pedagogiska dokumentationen och vad används den till?.....	19
6.2 Unikum.....	21
6.3 Förskolläraernas etiska överväganden.....	22
7. Diskussion.....	24
7.1 Resultatdiskussion.....	24
7.1.1 Hur, Vad, Vem och Varför?.....	24
7.1.2 Etiken.....	25
7.2 Metoddiskussion.....	26
7.3 Vidare forskning.....	27
7.4 Avslutande reflektioner.....	28
8. Referenslista.....	29
Bilaga 1.....	32
Bilaga 2.....	34

# 1. Inledning

Inom förskolan är dokumentation högst aktuellt men begreppet är långt ifrån nytt. Förskoleverksamheten strävar ständigt efter att tillgodose kraven från olika styrdokument, detta med ambition att utveckla verksamheten på bästa sätt. Ett centralt styrdokument som ligger till grund för förskoleverksamhetens utvecklingsarbete är läroplanen för förskolan, även kallad Lpfö (2018). Pedagoger ska enligt Lpfö (2018) dokumentera aktiviteter inom verksamheten för att analysera barnens individuella utveckling för att på så sätt även kunna granska hur verksamheten tillgodoser barnens möjligheter till utveckling utefter läroplanens målsättningar. Just dokumentationen är en del av verksamheten som genom tid har utvecklats till att bli en stor del av förskolans och pedagogernas ansvar.

Kravet på att arbeta med dokumentation har inte alltid varit uttalat i förskolans styrdokument. Den första läroplanen för förskolan kom år 1998. Läroplanen reviderades 2010 och då tillkom ett nytt kapitel titulerat *Dokumentation, uppföljning och utvärdering*, därefter kan vi även i den nuvarande läroplanen, som tillkom 2018, läsa följande:

Utbildningen i förskolan ska utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett ansvar för att så sker. Rektorns ledning samt förskollärares ansvar för att undervisningen bedrivs i enlighet med målen i läroplanen och arbetslagets uppdrag att främja barns utveckling och lärande är förutsättningar för att utbildningen ska utvecklas och hålla hög kvalitet. En sådan utveckling kräver att rektorn och alla som ingår i arbetslaget systematiskt och kontinuerligt dokumenterar, följer upp, utvärderar och analyserar resultaten i utbildningen. (Lpfö, 2018, s.18)

Här ser vi att fokuset på dokumentationen har varit stor från och med revideringen 2010. Vallberg Roth (2014) förmedlar att dokumentationskravet har ökat för de professionella i förskolan. Detta gäller inte bara Sverige utan även övriga nordiska länder. Förskolans ökade dokumentationsskyldighet kan tolkas kräva en utvidgad kompetens som inkluderar förmågan att symboliskt uttrycka, kommunicera och redogöra för handling.

Det ökade dokumentationskravet har skapat ett dilemma bland pedagoger kring hur dokumentationen ska utföras och användas då det finns en osäkerhet om skiljelinjen mellan uppföljning och dokumentation av varje barn och bedömning. Dock är det omöjligt att tala om eller dokumentera något om barnet utan att göra en sorts bedömning. Däremot är det centralt att i förskolan inte göra bedömningar som kopplas till någon typ av åldersnorm, stadietänkande eller liknande (Skolinspektionen, 2012:7). För att hjälpa pedagoger gav

Skolverket år 2012 ut ett stödmaterial för pedagoger med titeln *Uppföljning, utvärdering och utveckling*. Detta med tanken att med pedagogisk dokumentation som metod hjälpa pedagoger att arbeta med förskolans dokumenterande och kvalitetsutvecklande uppdrag. Trots stödmaterialiet från Skolverket (2012) rapporterar Skolinspektionen (2012) att det råder fortsatt osäkerhet angående hur och vad som ska dokumenteras i förskolan. Dilemmat ligger i hur dokumentation av barns lärande och utveckling kan leda till en förändring av förskolans verksamhet.

I denna vetenskapliga uppsats kommer vi att diskutera och analysera vilken roll den pedagogiska dokumentationen har inom verksamheterna och förskollärarnas uppfattning av sin roll gällande att dokumentera barnen och barnens lärprocesser. Vi kommer även att synliggöra eventuella dilemman och fördelar med den pedagogiska dokumentationen för att skapa en uppfattning om den pedagogiska dokumentationens betydelse för verksamheterna, hur den genomförs och hur den används.

Analysen kommer genomföras utifrån ett didaktiskt perspektiv och med hjälp av socialkonstruktionismen som en vetenskapsteoretisk utgångspunkt.

## 1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att fördjupa kunskapen kring den pedagogiska dokumentation som bedrivs i verksamheterna genom att synliggöra hur den pedagogiska dokumentationen genomförs och används i praktiken. Uppsatsen beskriver och analyserar förskolans dokumentation ur ett didaktiskt perspektiv där frågor om form och innehåll kommer att vara centrala. Hur arbetar arbetslagen i förskolan med dokumentation, vad är innehållet, vilka är aktörerna och vad fyller den pedagogiska dokumentationen för funktion i förskolan?

## 1.2 Frågeställning

För att kunna uppnå studiens syfte kommer följande frågeställningar att undersökas och diskuteras:

- Vilka dokumentationsformer använder pedagogerna i förskolan?
- Hur beskriver förskollärare att de har organiserat arbetet med den pedagogiska dokumentationen?
- För vem görs den pedagogiska dokumentationen och vad används den till?

## 1.3 Disposition

Inledningsvis i kommande kapitel presenteras en övergripande bakgrund till pedagogisk dokumentation genom en presentation av dess uppkomst och vad det är.

I fortsatta kapitel presentera sedan det didaktiska perspektivet som val av teori vilket följs av en genomgång av socialkonstruktionismen som vetenskapsteoretisk utgångspunkt.

Därefter kommer en litteraturgenomgång genom en redogörelse utav val av litteratur och tidigare forskning.

Under kapitlet metod presenteras valet av metod, urval och genomförande. I detta kapitel framgår även de etiska ställningstaganden som gjorts under arbetet och de etiska aspekter som har tillgodosetts.

Vidare sker en presentation av det empiriska materialet under kapitlet analys där analysen av materialet tar avstamp i det didaktiska perspektivet, socialkonstruktionism och den tidigare forskningen som presenterats.

Avslutningsvis framgår diskussionskapitlet baserat på diskussioner av resultat, metod, framtida forskning och studiens betydelse för professionen som är förskollärare.

## 2. Bakgrund

För att tydliggöra bakgrunden till studien går vi igenom uppkomsten av pedagogisk dokumentation och dess syfte.

### 2.1 Uppkomsten av pedagogisk dokumentation

I grunden kommer pedagogisk dokumentation från det pedagogiska arbetet i förskolorna i Reggio Emilia, Italien. I Sverige introducerades begreppet i början på 1990-talet av föreningen Svenska Reggio Emilia Institutet och inom högskolevärlden av professor Gunilla Dahlberg. Lenz Taguchi (2013) menar att pedagogisk dokumentation bör återges till barnen genom att vara tillgänglig och synlig i verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen ska också användas som verktyg för pedagogerna att reflektera kring för att den ska kunna bli en del av ett processinriktat pedagogiskt förhållningssätt där både barn och vuxna får möjlighet att agera.

Lenz Taguchi (2013) förmedlar att den Reggio Emilia pedagogiska filosofin belyser pedagogers professionella ansvar genom att beskriva hur de kan gå in i dialog och kommunikativ handling genom att vara närvarande och ta hjälp av miljön, som även kallas den tredje pedagogen. En annan aspekt av det professionella ansvaret är en reflekterande och medforskande hållning. Denna hållning fyller två viktiga funktioner vilka är: att utveckla det egna arbetet som pedagog och skapa ny kunskap som bidrar till utvärdering och leder till förändring. Dessa funktioner går hand i hand i praktiken inom den Reggio Emilia-inspirerade verksamheten i arbetet med pedagogisk dokumentation

Enligt Elfström (2013) är pedagogisk dokumentation ofta förknippad med Reggio Emilia-inspirerad pedagogik, både i Sverige och internationellt. Det är viktigt att understryka att det inte endast är Reggio Emilia-inspirerade förskolor som använder sig av pedagogisk dokumentation utan även förskolor med traditionell pedagogik tar nytta av denna typ av verktyg. Betydelsen av pedagogisk dokumentation kan tolkas olika av pedagoger och skolledare och användningen varierar.



## 2.2 Pedagogisk dokumentation, vad är det?

Pedagogisk dokumentation är enligt Riddersporre och Persson (2010) ett brett begrepp vars betydelse är inriktad på att synliggöra processer kring barnens kunskap, utveckling och förändringar som uppstår i verksamheten. Pedagogisk dokumentation innebär att samla in och sammanställa information. Lenz Taguchi (2013) förklarar att dokumentation är en serie praktiker av att observera, fotografera eller filma det barn gör i förskolan och skolan. Pedagogisk blir dokumentationen när pedagoger reflekterar över det de dokumenterat och när reflektionen leder till en utveckling av det pedagogerna arbetar med i verksamheten. Vidare skriver hon att pedagogisk dokumentation är ett förhållningssätt där barnsynen är föränderlig och kan rekonstrueras. För detta krävs det att man är öppen i sin kommunikation för att olika åsikter och perspektiv ska bli synliga. Genom att arbeta med pedagogisk dokumentation vill pedagoger i förskolan framhäva det som sker i verksamheten för att därefter reflektera och utveckla för en ökad kvalitet i förskolan. (a.a.)

Löfdahl och Perez Prieto (2010) menar att oavsett om förskolor använder sig av dokumentation eller pedagogisk dokumentation så är dokumentationen i förskolans verksamhet högst aktuell. De fortsätter att förklara vidare att observationen av barn inte är något nytt fenomen men att dagens teknik gör det möjligt att kunna sprida och reflektera över dokumentationen på ett nytt sätt, där många parter får ta del av den. Schulz (2015) skriver att forskning i liten utsträckning har uppmärksammat hur seende och synliggörande påverkar kunskapsproduktionen i förskolan, det vill säga hur en verksamhet hela tiden ska göras tillgänglig genom dokumentation. En kritisk aspekt utifrån detta perspektiv är att kraven på synliggörande idag har ökat. Schulz (2015) menar att synliggörande och seende aldrig är neutralt och därmed är dokumentation inte en neutral praktik. Därför är det viktigt att ta hänsyn till de etiska aspekterna för att dokumentationen ska kunna bidra till att utveckla det som sker inom verksamheten gällande aktiviteter och samspel.

Löfdahl (2014) lyfter i ett projekt om pedagogisk dokumentation kraven på synliggörandet och hur det har ökat. Anledningen kan grunda sig dels i utbildningssystemets ökade intresse för små barn och deras utbildning men även intresset för förskollärare som en professionell grupp. Med förskollärare som professionell grupp menas att de som är utbildade som

yrkesgrupp har en gemensam vetenskaplig kunskap och att yrkesutövarna använder beprövade metoder som t.ex. pedagogisk dokumentation i praktiken.

## 3. Teoretiska perspektiv

Ekström (2008) skriver att ett teoretiskt perspektiv kan betraktas som ett verktyg för hur forskare organiserar sina studier och analyser av det empiriska materialet. Studien utgår från ett didaktiskt perspektiv. Kapitlet inleds med en diskussion kring didaktiken som teoretisk ansats och en del av pedagogiken och därefter redogör vi för socialkonstruktionismen som vetenskapsteoretisk utgångspunkt.

### 3.1 Det didaktiska perspektivet

Vallberg Roth (2014) förmedlar att didaktiken ses som en teori inom undervisning och att denna teori kan förklaras som ”konsten att peka ut något för någon”. Utifrån didaktiska val kring innehållet av undervisningen kan pedagoger få stöd genom teorin gällande vad som bör undervisas, på så sätt främjas även relationen mellan lärare, barn och undervisningens innehåll.

Kroksmark (1994) förklarar vidare att didaktiken handlar om frågor där undervisningens innehåll och form förklaras. Didaktiken kan översättas som ”läran om undervisning”. Under 1600-talet utformade Comenius de centrala frågorna för didaktiken som lyder Vad? Hur? När? Varför?. Dessa frågor är en grund som lärare kan använda sig utav för att veta hur de ska gå till väga för att förmedla kunskap men även för att själva förstå innehållet som ska presenteras och struktureras upp.

Enligt Brante (2016) handlar didaktiken även om förståelse för olika lärprocesser och hur dessa påverkar undervisning och lärande. Utgår pedagogen från ett didaktiskt perspektiv krävs det att de är medvetna om barnets tidigare erfarenheter och är uppmärksamma på det som sker just i stunden. Kroksmark (2007) skriver om hur didaktiken delas upp i de klassiska frågorna som är om vad undervisningen ska innehålla, hur den ska göras, vem det är som skall lära, när man ska lära, med vem man ska lära, varför man ska lära och för vad man ska lära.

De didaktiska frågorna kan användas som ett analysverktyg för att behandla innehållet i verksamheten. Med utgångspunkt i didaktiken som arbetssätt ges nya perspektiv på lärandet då förskollärare får chansen att utveckla verksamheten och möta det enskilda barnet. (a.a.)

Kroksmark (1994) förklarar vidare att förskoleverksamheten är en plats där utveckling av barn sker och att använda sig av en didaktisk teori är ett sätt för läraren att få hjälp med handledning inom det pedagogiska arbetet. Didaktiken beskrivs på så sätt både som en teori men även en undervisningspraktik.

## 3.2 Socialkonstruktionism

Lenz Taguchi (2013) förklarar att man vetenskapsteoretiskt talar om socialkonstruktionism med hänvisning till att vi tillsammans i olika processer konstruerar gemensamma förståelser, föreställningar, ideer och sanningar om oss själva. Våra konstruktioner och därmed förståelse och den innebörd vi lägger i saker och ting uppstår i samspel med andra människor. Hur och vad människan lär är en relation mellan människa och omvärld.

Socialkonstruktionismens grundtanke är att objektiv kunskap inte finns utan att kunskap uppkommer genom olika sociala processer – vilket kallas för sociala konstruktioner. I socialkonstruktionistiskt färgad forskning utforskas hur dessa konstruktioner blir till skriver Alvesson och Sköldberg (2009). Socialkonstruktionismens förespråkare hävdar att det inte finns någon objektiv uppfattning om verkligheten. Människor konstruerar sig själva i interaktion med andra. Människan ses som flexibel och föds med förmåga till sociala relationer. I interaktioner med andra formas människans identitet. I skapandet av både identitet och verklighet ses språket som ett väsentligt verktyg. Alvesson och Sköldberg (2009) menar att kommunikationen därmed blir ett viktigt verktyg för skapandet av förändringar och nya konstruktioner. Därmed blir kommunikation ett värdefullt verktyg i bekräftelsen av verklighetsbilden och även för skapandet av förändringar och nya konstruktioner.

### 3.2.1 Barnet och pedagogen som medkonstruktörer av kultur och kunskap

I förskolan arbetar man vanligtvis i arbetslag där utveckling och lärande sker i en gemensam kontext där pedagoger genom kommunikation och ur egna erfarenheter konstruerar verksamheten. Genom dokumentation i verksamheten är målet att bidra till förändring inom förskolan i en strävan efter att främja barnens utveckling. Då dokumentationen är inriktad på förändring kan vi se kopplingen till socialkonstruktionistisk teori då människan utefter denna teori förklaras vara under konstruktion i sociala processer och därmed i ständig förändring.

Har man som pedagog ett utforskande arbetssätt är det vanligt att den pedagogiska dokumentationen är centralt i verksamheten. Dahlberg och Lenz Taguchi (1994) menar att pedagogerna i ett utforskande arbetssätt bör vara öppna och nyfikna på olika fenomen som de undersöker för att väcka frågor både hos sig själva och hos barnen.

Eftersom den pedagogiska verksamheten är en social och historisk konstruktion innebär det även att den kan rekonstrueras. Lenz Taguchi (2013) skriver att med hjälp av pedagogisk dokumentation har pedagogen en aktiv roll i rekonstruktionen av verksamheten. Makten att förändra ligger hos pedagogen som individ såväl som hos arbetslaget, kommunen och samhället i övrigt. Utgångspunkten för rekonstruktion är dekonstruktion med innebörden att aktivt syna dokumentationen och få svar på frågor så som "Var står vi nu?" "Vad är det jag gör just nu med barnen?" osv. För att arbeta som professionell pedagog krävs ett engagemang och ett förhållningssätt kring de känslomässiga aspekterna i relation till det vi tänker. Inom förskolan anses kunskap skapas i relation till hur det enskilda barnets kognition eller medvetande uppfattar och förstår specifika innehåll i verksamheten.

I denna studie analyserar vi pedagogernas svar i intervjuerna utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Med hjälp av det teoretiska ramverket vill vi, tillsammans med centrala begrepp, undersöka hur pedagoger konstruerar den pedagogiska dokumentationen i sina verksamheter. Begreppen som blir särskilt viktiga inför analysen är följande: processer, konstruktion, utveckling och kommunikation.

## 4. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi att fördjupa oss i ämnet pedagogisk dokumentation genom att presentera tidigare forskningen inom ramen för studiens problemområde. Den tidigare forskningen ligger till grund för förståelsen för forskningsfältet och skapar en bild av den befintliga kunskapen kring dokumentation inom förskolan. I kapitlet har vi även valt att dela in litteraturen i två delar för att separera tidigare forskning från populärvetenskaplig litteratur. I kapitlet har vi valt artiklar och avhandlingar som är relevanta för vår studie och våra frågeställningar då de tydligt visar hur pedagogisk dokumentation kan ses ur olika perspektiv. Genom att ta del av dessa artiklar och avhandlingar har vi fått en inblick i Reggio Emilia inriktade förskolors användande av pedagogisk dokumentation, hur olika pedagoger reflekterat kring den pedagogiska dokumentationen och även en inblick i etiska aspekter kring dokumentering i verksamheterna. De valda artiklarna och avhandlingarna är ofta refererade till i olika vetenskapliga publikationer vilket tyder på en stor genomslagskraft och tillförlitlighet.

### 4.1 Pedagogisk dokumentation

För att skapa förståelse för pedagogisk dokumentation som verktyg för förändring och lärande inom förskoleverksamheten har Alnervik (2013) skrivit en avhandling där en kvalitativ studie genomförts med empiri insamlad genom samtal med olika pedagoger som samarbetat i ett dokumentationsprojekt för Reggio Emilia-inriktade förskolor. Empirin i avhandlingen har även kommit fram genom texter från dessa pedagoger för att skapa perspektiv på hur verksamhetens pedagogiska dokumentation fungerar. Materialet har sedan analyserats genom tematisk analys och sedan stärkts med verksamhetsteori.

Alnervik (2013) förmedlar att pedagogisk dokumentation inom Reggio Emilia ses som ett verktyg för att synliggöra lärprocesser och hur kunskap uppstår.

Enligt Alnervik (2013) främjar den pedagogiska dokumentationen även pedagogerna i deras diskussioner kring kunskap och barnsyn vilket därmed skapar tankar om förändring både inom organisation och i barngrupp. Pedagogisk dokumentation kan även användas som verktyg för att främja den demokratiska grunden i förskoleverksamheten genom att skapa

möjligheter för alla medborgare att delta i ett offentligt forum utanför verksamheten för att diskutera viktiga frågor om barndom, utbildning och omsorg.

Macdonald (2007) har i sin studie fokuserat på att förmedla hur pedagogisk dokumentation är främjande inom Reggio Emilia-inspirerade verksamheter. Undersökningen som gjordes var inriktad på pedagogisk dokumentation som verktyg för att bedöma läskunnighet och hur dokumentationen kan främja kommunikation mellan föräldrar, barn och skola. Studien genomfördes under ett halvår genom intervjuer av föräldrar och lärare. Macdonald (2007) förklarar att den pedagogiska dokumentationen är användbar för kommunikation mellan pedagoger och föräldrar då dokumentationen ger föräldrarna möjlighet att ta del av deras barns lärande och på så sätt skapas förutsättningar för föräldrarna att fortsätta kommunicera kring lärandet med både barnet och pedagogerna. Macdonald (2007) betonar vidare att den pedagogiska dokumentationen synliggör nyanser i barnens läroprocess och pedagogens undervisning. Genom detta skapas förståelse för både det individuella barnets och barngruppens lärande i anknytning till förskolans läroplan.

För att få en inblick i hur förskollärare samtalar om barnen och dokumentationen i verksamheten har Bjervås (2011) följt sammanlagt tio förskollärare från två förskolor under ett halvårs tid på varje förskola. Bjervås har genom studien haft som syfte att undersöka hur samtalen vid förskollärares planeringsmöten framstår när de diskuterar barnen i relation till dokumentationen. För att få en övergripande inblick i dessa diskussioner har materialet transkriberats med ljudinspelningar från planeringsmöten och sedan tolkats med hjälp av Mikhail Bakhtins kommunikationsteori. Bjervås (2011) belyser att pedagogisk dokumentation tolkas och används av verksamma inom förskola och skola som ett arbetsverktyg för att skapa möjlighet för barnen att utvecklas individuellt. Den pedagogiska dokumentationen beskrivs vara ett gemensamt ansvar hos pedagogerna då alla pedagoger ska se till att den pedagogiska dokumentationen återkopplas till barnen. Bjervås (2011) ser i sin studie att pedagogerna använder dokumentationen för att bedöma barns kunskaper, men också för att synliggöra barnens individuella tankar i stunden för att ge pedagogerna en inblick i hur barnen förstår vad de tar del av.

Bjervås (2011) beskriver emellertid även hur det i flera studier har framgått att lärare som arbetar med dokumentation uttrycker en problematik angående den distans som kan uppstå mellan pedagog och barn när pedagogen dokumenterar och att barnens behov av närhet inte

tillgodoses då pedagogens fokus istället är på att dokumentera. Denna problematik visar sig vara grund för att pedagoger vid vissa tillfällen väljer bort att dokumentera. Detta då närvaron hos en lärare som dokumenterar kan ifrågasättas. Detta vägs dock upp av den pedagogiska dokumentationens fördelar vilka tolkas som betydelsefulla och främjande för verksamheten.

I boken *Varför pedagogisk dokumentation* har Lenz Taguchi (2013) skrivit om den pedagogiska dokumentationens betydelse och hur den är relevant i den tid vi lever i. Aldrig har fokuset i förskolor varit så starkt gällande dokumentation och utvärdering. I den reviderade läroplanens avsnitt om *Uppföljning, utvärdering och utveckling* (Lpfö10) förordas ett arbete med dokumentation. Lenz Taguchi (2013) förklarar att det finns en uppsjö av olika arbetsverktyg att välja mellan och att pedagogisk dokumentation inte är en självklarhet i verksamheten. Hon förklarar dock att över hälften av Sveriges förskolor använder sig av pedagogisk dokumentation då Skolinspektionen efter en omfattande kvalitetsgranskning konstaterat att förskolor och skolor behöver utveckla sitt arbete med uppföljning och analys av det egna arbetet. Boken tar upp olika sätt pedagoger kan tänka kring det som syns i den egna dokumenterade praktiken.

## 4.2 Etik gällande dokumentation i förskolan

För att framhäva vikten av etiskt tänkande kring dokumentation i förskolan har Lindgren och Sparrman (2003) skrivit en artikel om etik baserad på en diskussion kring pedagogisk dokumentation som arbetsmetod i förskolan såsom den presenteras i utbildningsradions fortbildnings serie: *Barn med rätt att lära*, år 2000. Lindgren och Sparrman (2003) diskuterar hur den pedagogiska dokumentationen är en väletablerad metod inom förskoleverksamheten och att det finns tydliga riktlinjer för hur den pedagogiska dokumentationen ska genomföras men inte för etiken i relation till arbetet med dokumentation i verksamheten.

När det dokumenteras i verksamheten är det viktigt att pedagogerna har en förståelse för etikens betydelse för arbetet. Lindgren och Sparrman (2003) framhäver att dokumentationen i förskolan är baserad på betraktelser och hur maktpositioner automatiskt skapas utefter den som blir betraktad respektive den som betraktar vilket vidare leder till frågor gällande vilka maktpositioner som kan uppstå i dokumentationen av barns individuella tankar och agerande. Frågan som främst uppstår är huruvida alla barn verkligen vill bli dokumenterade?

Denna fråga kan även lyfta tankar angående om barn är medvetna om sitt deltagande i pedagogernas observationer och dokumentationer. Dock framhäver Bjervås (2011) i sin studie att pedagoger generellt strävar efter att skapa förståelse för barnets perspektiv på sitt deltagande.

Lindgren och Sparrman (2003) fortsätter att ifrågasätta den etiska aspekten genom att ställa frågan om dokumentation av att barn borde följa samma regelverk som gäller för ett forskningsprojekt. Enligt Lindgren och Sparrman (2003) är emellertid en befintlig skillnad mellan arbetet med dokumentation och forskning att de pedagoger som dokumenterar barnen i verksamheten är kända figurer i barnens liv och dagligen finns på plats. En forskare är däremot en tillfällig person som kommer in för att göra en studie och är därför oftast okänd för deltagarna. Att en okänd person som kommer in och filmar, fotar och antecknar kan för barnen vara mer obekvämt än om den pedagog som de träffar dagligen gör det.

Lindgren och Sparrman (2003) menar även att barnens anonymitet bör ifrågasättas till viss del. Bjervås (2011) beskriver att det mellan pedagoger har uppstått diskussioner angående dokumentation i form av bilder då det har ifrågasatts ifall bilderna ska föreställa individen eller händelsen. Här framhävs meningsskiljaktigheter mellan pedagoger som menar på att det är händelsen som ska stå i centrum medan motparten menar att det är viktigt att barnen kan känna igen sig själva för att de ska kunna relatera och känna igen det som visas i dokumentationen. Enligt Bjervås (2011) framkommer det i pedagogers utsagor att den dokumentation som anonymiseras inte heller väcker intresse hos barnen.

Med hjälp av tidigare forskning och material från förskolor har Lindgren (2016) skrivit boken *Etik, integritet och dokumentation i förskolan*. Tillsammans med fyra förskolor har Lindgren (2016) försökt förklara hur begrepp såsom etik, integritet, dokumentation, pedagogisk dokumentation, seende och visualitet är centrala och kan relateras till varandra. Författaren beskriver hur forskning om dokumentation och pedagogisk dokumentation är ett växande fält men att det förhållandevis inte är tillräckligt beforskat. Boken utgår från förskollärares perspektiv där de med egna erfarenheter kopplat till forskning utforskar vad pedagogisk dokumentation innebär.



## 5. Metod

I detta kapitel redovisas en genomgång av den metod som använts för genomförandet av studien. Det framgår även motivering till varför den valda metoden passar för denna studie.

### 5.1 Metodval

För att genomföra denna studie har vi valt att använda oss utav kvalitativ metod med intervjuer för att samla empiri. Larsen (2018) menar att kvalitativ metod stärker studiens trovärdighet då det inom ramen för t.ex. de intervjuer som genomförs ges utrymme för följdfrågor och på så sätt minskar risken för att svaren missförstås. Alvehus (2019) betonar att den kvalitativa metoden är inriktad på mening och samband för att skapa förståelse, däremot finns det olika sätt att genomföra en kvalitativ studie på. En stor del av de metoder som används inom kvalitativ forskning är baserade på olika typer av intervjuer som ett sätt för att ta del av andra människors perspektiv. En semistrukturerade intervju är baserad på öppna frågor som kräver att intervjuaren aktivt lyssnar till respondentens svar.

Larsen (2018) fortsätter att förklara vidare att semistrukturerade intervjuer skapar möjlighet till fördjupning för att få fram aktuell information kopplad till problemformuleringen. Den semistrukturerade intervjun är baserad på en flexibel intervjuguide då frågorna flexibelt anpassas under intervjun och att denna flexibilitet är avgörande för att skapa utrymme för respondenten att styra intervjun med adekvat information. I vår studie är de semistrukturerade intervjuerna uppbyggda med grundfrågor som utvecklats utefter de svar som framkommit, på så sätt har även den som blivit intervjuad givits möjlighet att påverka frågorna för att få fram det som är av intresse för studiens problemområde. Respondenterna har även i god tid getts möjlighet att läsa igenom de grundläggande frågorna för att kunna förbereda sig.

### 5.2 Genomförande

Till studien har vi samlat in empiri via semistrukturerade intervjuer med fyra förskollärare fördelat på tre förskolor. Detta för att få djupare inblick i verksamheternas arbete med att bedriva dokumentation utefter krav och förmåga. Att studien genomförs med förskollärare

från tre olika förskolor skapar möjlighet att jämföra de arbetssätt som förskolorna bedriver gällande dokumentation.

Att få kontakt med respondenterna skedde genom att vi gjorde ett urval utav kontakter vi sedan tidigare etablerat inom verksamheter. Alvehus (2019) menar att detta är en typ av bekvämlighetsurval då vi valt intervjupersoner som finns tillgängliga i vår omkrets. Att vi sedan tidigare har en koppling till de deltagande pedagogerna kan ha påverkat svaren då vi sedan tidigare haft en viss inblick i verksamheterna och därmed redan haft en viss kunskap om hur de arbetar med dokumentation överlag, detta har vi dock bortsett ifrån då frågorna som ställdes var öppna och kunde utvecklas med svar vi inte kunde förutse. Att sedan tidigare ha en relation med respondenterna kan också ha lett till att de känt sig avslappnade och därför kunnat vara öppna med svaren.

Intervjuerna har genomförts genom individuella träffar och telefonsamtal med deltagande förskollärare. Intervjuerna spelades in, med respondenternas tillåtelse genom en samtyckesblankett (se bilaga 1), med mobiltelefoner vid intervjutillfället för framtida transkribering. Att spela in intervjuer har enligt Alvehus (2019) både fördelar och nackdelar, en nackdel är att respondenten eventuellt känner en viss begränsning i sin öppenhet i svaren. Därför är det alltid viktigt att innan inspelning fråga om tillåtelse. Alvehus (2019) menar att fördelen med inspelade intervjuer är att inget material går förlorat då materialet kan spelas upp vid transkribering för att plocka ut det material som är relevant.

Intervjuerna tog vid tillfällena mellan 20-35 minuter att genomföra och ingången i intervjuerna har varit att ha ett samtal där intervjuarens öppenhet framstår som en nyfikenhet på respondentens erfarenheter av att arbeta med dokumentation. Det empiriska materialet har bearbetats genom att vi upprepade gånger lyssnat igenom intervjuerna för att transkribera och sammanställa informationen som framkommit. För att stärka förståelsen ytterligare av det empiriska materialet har vi tagit del av relevant litteratur och artiklar.

Vi har med hjälp av intervjuerna med pedagogerna tagit del av deras personliga erfarenheter kring pedagogisk dokumentation och samtidigt kopplat detta till teori och litteratur. Vårt arbete växlar mellan empirisk och teoretisk reflektion vilket gör vår uppsats abduktiv, detta eftersom Alvehus (2019) förmedlar att det med abduktion menas att analysen drar nytta av både personliga erfarenheter och teoretiska insikter.

## 5.3 Analysmetod

Vi har låtit pedagogerna uttrycka sina uppfattningar med egna ord kring de frågor som ställts. Följdfrågor har ställts utifrån pedagogernas svar när tillfälle gavs.

Svaren i intervjuerna delades in i olika kategorier utifrån de didaktiska frågorna. Detta för att vi lättare skulle kunna svara på de ställda forskningsfrågorna. Intervjuerna diskuterade vi tillsammans och på så sätt kunde vi analysera svaren. Genom våra diskussioner har vi fått ta del av pedagogernas perspektiv på vad pedagogisk dokumentation innebär för de och hur den kan användas.

Vi har transkriberat intervjuerna genom att upprepade gånger lyssna på inspelningarna som gjordes och skriva ner svaren utifrån det didaktiska perspektivet.

## 5.4 Forskningsetiska överväganden

Etiska överväganden för studien har gjorts enligt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) och de fyra huvudkraven som framgår utefter deras riktlinjer. Det första kravet är informationskravet vilket har uppfyllts genom att alla deltagare tilldelats information via informationsmejl om studiens syfte, vem som står bakom uppsatsen och hur materialet ska användas. Deltagarna har fått ta del utav informationen för att sedan ta beslut om att medverka eller ej.

För att även uppfylla vetenskapsrådet (2002) samtyckeskraV har informationen skett genom utskick av samtyckesblanketter där utförlig förklaring delgetts kring att studien sker genom intervju antingen på distans via nätverksplattformar som zoom eller intervju på plats om detta föredrogs. I informationen i samtyckesblanketten framgick även en mall över vilka grundfrågor som skall besvaras och att allt material som samlas in aidentifieras och att deltagandet är anonymt.

Deltagarna blev även införstådda i att deras deltagande när som helst kan avbrytas utan konsekvenser och att de därmed kan välja att avsäga sig sin medverkan utan följdfrågor.

Vid genomförandet av intervjuerna upprepas detta för att få en muntlig bekräftelse på deltagarens samtycke.

Det tredje kravet från vetenskapsrådet (2002) är konfidentialitetskravet som innebär att deltagarnas identitet ska skyddas och inga personliga uppgifter får spridas. Detta har tillgodosetts genom att det insamlade materialet i uppsatsen är avidentifierat för att behålla deltagarnas och verksamheternas anonymitet.

Vetenskapsrådet (2002) belyser även nyttjandekravet som innebär att materialet endast får användas för det uppgivna syftet och inte till något annat. Detta krav uppfylls då empirin inte kommer att användas i vidare forskning eller läggas ut på andra plattformar än universitetets.

## 6. Resultat och analys

I våra intervjuer framkommer det att pedagogisk dokumentation kan ha många olika innehåll och syften men att de olika dokumentationsformerna kan gå in i varandra. I detta kapitel kommer vårt empiriska material, som vi har samlat ihop genom intervjuer med fyra verksamma förskollärare, att presenteras, tolkas och analyseras med hjälp av det didaktiska perspektivet utifrån de didaktiska frågorna. I de fyra intervjuerna framkommer förskollärarnas beskrivningar av arbetet med pedagogisk dokumentation.

### 6.1 Intervjuer

#### 6.1.1 Vilka dokumentationsformer använder pedagogerna i förskolan?

Vi ställde frågan på vilket sätt respondenterna dokumenterade i förskolan för att klargöra vilka olika dokumentationsformer de använder sig utav. Under intervjun med förskollärare 1 framgick det att dokumentationen på avdelningen till stor del sker genom pedagogernas observationer av barnen i både vuxenstyrda planerade aktiviteter och i barnens fria lek. Under aktiviteterna tar pedagogerna bilder när tillfälle ges för att sedan återkoppla dessa till vårdnadshavare och barn. Förskollärare 2 menar att det som dokumenteras är vardagliga aktiviteter för att synliggöra barnens intressen, lärprocesser och utveckling.

Förskollärare 2 säger att:

Genom bilder kan vi ofta se saker vi inte sett innan och hitta andra vägar att ta för att komma vidare i projekten inom verksamheten, hitta nya syften och utveckla arbetet med barnen för att utmana dem (23/4-2020).

Med inspiration av Lenz Taguchi (2013) kan vi koppla det som sägs till sociala processer då pedagogerna genom att arbeta med pedagogisk dokumentation konstruerar gemensamma förståelser, föreställningar och idéer. Det är i samspel med andra som förståelse konstrueras. Vår tolkning är att dessa sociala processer är en del av förskolans vardag eftersom samtliga förskollärare ingående beskriver hur de observerar både individuella barn och barngruppen

som helhet. Utifrån citatet ovan så bidrar dokumentationen aktivt till verksamhetens utveckling.

Frågan *Hur dokumenteras det i förskolan?* kan även innefatta vilka typer av dokumentation förskolorna använder sig av. Svaren på frågan är liknande mellan de fyra förskollärarna. De dokumentationsformer som är centrala på just de förskolor de är verksamma i är foton, film, texter, väggdokumentation<sup>1</sup>, veckobrev<sup>2</sup> till föräldrar, slingan<sup>3</sup>, en digital lärplattform vid namn Unikum<sup>4</sup>, blogg och lärloggar.

Förskollärare 4 förmedlar under intervjun att Ipad är ett verktyg som används på förskolan för att kontinuerligt arbeta med dokumentation:

Ipad finns alltid nära och tillgängliga så att varje pedagog kan dokumentera om det händer något. Dessutom finns block tillgängliga om man vill skriva ner något barnen sagt eller gjort. Rent praktiskt har vi en gemensam reflektion varje fredag i 1,5 timme. Där sitter hela arbetslaget och pratar om vad de har gjort med sin grupp vilket gör att alla får ta del av de andra pedagogernas gemensamma arbete med barnen. På den egna reflektionen skrivs lärloggarna/bloggen av de utbildade förskollärarna. Här får även de andra som är verksamma, men inte utbildade, skriva om det känns okej för dem. (25/4-2020)

Utifrån det förskollärare 4 berättar ser vi här ett exempel på hur meningsskapande kring gemensamma aktiviteter och händelser konstrueras i reflektioner kring dokumentationer. Den skillnad som vi kunde se mellan förskolorna i intervjuerna var att förskollärare 3 och 4 arbetar med lärportalen Unikum. Huruvida verksamheterna arbetar med denna portal ser vi vara en skillnad mellan kommuner. Vår tolkning är att det inom verksamheten finns flera olika sätt att dokumentera på. Det som är gemensamt är att alla förskollärare jobbar i arbetslag som strävar efter att genom kommunikation mellan både kollegor, barn och vårdnadshavare, konstruera verksamheten för att främja barnens utveckling.

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv ses förskolorna vara i ständig förändring genom gemensam konstruktion. Den gemensamma konstruktionen sker genom kontinuerliga reflektioner inom arbetslagen kring verksamheten och barnen. Den gemensamma konstruktionen ser vi även i att barnen genom den pedagogiska dokumentationen också ges

---

<sup>1</sup> Väggdokumentation innebär att pedagoger sätter upp det barnen har skapat på väggen. Pedagoger kan även skriva en förklaring till vad de har skapat med hjälp av barnet. Detta kopplas till Lpfö18 eller annan litteratur.

<sup>2</sup> Brev som veckovis skickas ut till föräldrar för att informera om vad som sker i verksamheten.

<sup>3</sup> Ett dokument som fylls i veckovis inom arbetslagen på förskolan med information om aktuella händelser och planeringar.

<sup>4</sup> Unikum är en lärportal där vårdnadshavare och personal får ta del av information gällande verksamheten.

möjlighet att påverka verksamheten då pedagogerna är observanta och lyssnar efter barnens viljor och behov för att skapa de bästa förutsättningarna för både det individuella barnet och barngruppen.

### 6.1.2 Hur beskriver förskollärare att de har organiserat arbetet med den pedagogiska dokumentationen?

Under intervjuerna frågade vi respondenterna hur de har organiserat arbetet med pedagogisk dokumentation, detta för att klargöra vem som dokumenterar och vem som dokumenteras. Det framkom olika strategier inom arbetslagen och förskolorna för att dokumentera barnen och barnens lärprocesser i verksamheten. Förskollärare 1 förklarar att alla pedagoger i arbetslaget observerar och dokumenterar vid möjlighet men att det generellt är förskollärarna som genomför den pedagogiska dokumentation som återkopplas till barnen.

Förskollärare 3 förklarar att den som håller i aktiviteten är närvarande med barnen medan en annan pedagog fotograferar det som sker. Vidare förklarar förskollärare 3 att *barnen på avdelningen är indelade i grupper och varje pedagog har ett antal barn de är mentorer för.*

Förskollärare 2 berättar att dokumentationen på deras avdelning sker genom att den pedagog som har planerat en aktivitet även ansvarar för dokumentation av den aktiviteten, på så sätt blir den som är aktivitetsansvarig även dokumentationsansvarig då det är den pedagogen som är mest insatt i den aktuella aktiviteten. Förskollärare 2 sa under intervjun: *Har jag varit ute och genomfört ett projekt med natur tillsammans med barnen och tagit bilder är det också jag som slutför och skriver ut, laminerar och sätter upp detta på avdelningen eftersom jag varit mest delaktig så min kollega inte behöver göra det jag vet mest om.*

Vi tolkar det som att varje pedagog i de olika arbetslagen har ansvar för att dokumentera och återkoppla dokumentationen till barnen. Vi har tolkat de olika svaren i intervjuerna som att de olika förskolorna och avdelningarna har olika strategier för att dokumentera men det de har gemensamt är att varje pedagog på ett eller annat sätt bidrar till utveckling av verksamheten genom någon typ av dokumentation. Ansvarsfördelningen gör att dokumentationen antagligen ser ut och förstås på olika sätt beroende på vem som gör den vilket bidrar till olika konstruktioner av verksamhetens aktiviteter.

### 6.1.3 För vem görs den pedagogiska dokumentationen och vad används den till?

Under intervjuerna framgick det att samtliga förskolor genomför pedagogisk dokumentation för att återkoppla den till främst barnen, men även barnens vårdnadshavare och övriga pedagoger i verksamheten och på avdelningen. Efter de individuella intervjuerna framgick det att både förskollärare 1 och 2 på sina avdelningar arbetar med veckobrev som vårdnadshavare får ta del av via mejl med utskick av information och dokumenterade bilder från förskolan angående teman, utflykter och aktiviteter.

Förskollärare 2 berättar att mejlen blir en envägskommunikation då det sällan genererar i dialog med vårdnadshavarna då det inte finns något krav på svar, det är enbart informativt vilket kan vara en svårighet för pedagogerna då de inte vet om vårdnadshavarna tagit del av informationen och dokumentationen eller inte. Förskollärare 1 och 2 arbetar därför även med att vårdnadshavarna får daglig återkoppling genom t.ex. bilder och barnens skapelser, vid lämning och framförallt hämtning då det generellt uppstår en dialog kring vad barnen exempelvis gjort under dagen då.

Förskollärare 2 förmedlar under intervjun att bilder på barnen och barnens skapande är uppsatta på väggarna inne på avdelningen för att inspirera barnen och för att synliggöra för besökande föräldrar. Genom att göra dokumentationen synlig återkopplas aktuell dokumentation till både barn och vårdnadshavare genom bildvisning som leder till samtal. Förskollärare 1 förklarar: *Har vi utforskat lera och tagit bilder så sätter vi upp det på väggen så att även föräldrar kan se det och det blir urklipp från barnens vardag.* Förskollärare 1 upplever dock inte att barnen tittar jättemycket på dessa bilder själva utan att det ibland krävs att en vuxen frågar och påminner barnen om bilderna för att skapa intresse för dessa hos barnen.

Förskollärare 1 förklarar att det även finns en almanacka där pedagogerna dagligen dokumenterar skriftligt vad barnen har gjort under dagen i form av utevistelse, mat och aktiviteter. Almanackan är uppsatt på avdelningen för vårdnadshavare att ta del av. Almanackan på avdelningen är även ett forum för pedagoger att informeras utanför veckomöten. Förskollärare 2 berättar att förskolans pedagoger tar del av dokumentation muntligt under veckomöte där mycket av informationen även samlas i ett datorsystem kallat "Slingan" där chefer och pedagoger kan läsa och ta del av dokumentation och information skriftligt. Förskollärare 1 arbetar också med att veckovis fylla i "Slingan". Hon förklarar att:



*Arbetslagets reflektion blir en typ av dokumentation då vi i Slingan skriver vad som händer på avdelningen under veckorna och på så sätt synliggör barnens intressen för att utveckla och skapa aktiviteter.*

Förskollärare 3 förklarar ingående vad de olika formerna för dokumentation har för syfte: *Dokumentationen som är uppsatt på väggen synliggör verksamhetens innehåll och här kan man se den röda tråden kring de projekt som är igång. Den är både till för föräldrarna och barnen. Sätter man en väggdokumentation lågt får barnen chans att ta del av den.*

Diskussioner mellan barn-pedagog, pedagog-pedagog skapas vilket kan leda till ett nytt gemensamt meningsskapande som kan sätta igång nya lärprocesser. Barnens alster är också ett sätt att samtala kring det som sker, vilket också kan tolkas som en lärprocess som barnen utmanas i. För besökare, exempelvis vikarier eller bekanta som hämtar barnen, kan det också vara positivt att för att skapa den gemensamma förståelsen.

Dessa svar tolkar vi som att pedagogerna är måna om att kommunicera med föräldrarna och delge barnens vardag i verksamheterna. Deras konstanta återkopplande till både barn och föräldrar tolkar vi som att förskolorna strävar efter att gemensamt konstruera kunskap och utveckling hos barnen. Detta tolkar vi även utifrån att samtliga verksamheter och avdelningar arbetar med att synliggöra dokumentationen för att vidareutveckla och förmedla aktuella projekt och intressen. Genom att göra detta kommunicerar verksamheten innehållet till olika aktörer vilket blir ett gemensamt meningsskapande kring verksamhetens innehåll.

## 6.2 Unikum

Förskollärare 3 och 4 berättar att de använder sig av ett nätforum kallat Unikum där barnet har en egen lärlogg som föräldrarna kan få ta del av, det är endast barnets föräldrar som har tillgång till just den loggen. I det enskilda barnets lärlogg läggs bilder upp men även text som beskriver vad som sker på bilderna, denna loggen följer barnen så länge Unikum används. Det finns även en logg som är till för arbetslaget och förskolechefen. Genom att förskolechefen har tillgång till loggen kan hen se om avdelningarna uppnår målsättningarna i läroplanen för förskolan och följa de aktuella händelserna på avdelningarna.

Men vet förskollärarna med säkerhet om chefen går in och läser på det som står på Unikum? Förskollärare 3 förklarar: *Det som skrivs i det enskilda barnets logg är endast synligt för barnets vårdnadshavare. När något läggs in i avdelningens logg får cheferna ett mail om att inlägg gjorts.* Förskolläraren tror att förskolecheferna är inne och läser men det är inget som är uttalat. Förskollärare 4 har ett liknande svar då hon förklarar att alla som kommer in på förskolan får ta del av den synliga dokumentationen som är uppsatt på avdelningens väggar och gällande det som skrivs på nätet är det endast de anställda pedagogerna, föräldrarna och förskolecheferna som får ta del av.

Vi tolkar att dessa två pedagoger använder sig av lärplattformen Unikum för att kunna nå ut till fler parter som t.ex vårdnadshavare, chefer men även de andra arbetslagen på förskolan. Pedagogerna använder sig av denna typ av dokumentationsform för att utveckla, fördjupa och vidga sina tankar och kunskaper kring det som sker i verksamheten. Vi ser även att Unikum används som kommunikationsverktyg mellan förskolan och familjer och även mellan avdelningar, kollegor och chefer. Genom att arbeta med Unikum når informationen fram till verksamhetens personal och chefer vilket vi utifrån en socialkonstruktionistisk ingång tror kan bidra till att arbetet inom verksamheten utvecklas då fler perspektiv tas in för att reflektera kring aktiviteter och händelser på de olika avdelningarna och förskolorna.

### 6.3 Förskollärarnas etiska överväganden

Ur ett etiskt perspektiv förklarar förskollärare 1 att en återkommande svårighet för dokumentationsarbetet är barngruppens storlek, detta eftersom dokumentationen tar tid från barngruppen som pedagogerna anser är värdefull för barnens utveckling och välmående. Här synliggörs den etiska aspekten angående närvarande pedagoger då detta är något barnen behöver. Förskollärare 1 förmedlar att fotografering och filmning som pedagogisk dokumentation främst genomförs om det finns tid för det. Det finns dock en gemensam bakomliggande tanke inom arbetslaget att kontinuerligt reflektera kring observationer av barngruppen och gjorda aktiviteter. Den pedagogiska dokumentationen är viktig menar förskollärare 1 då den trots allt har sina fördelar då barnens utveckling främjas av att få dokumentationen återkopplad. Återkopplingen är ofta ett sätt för barnen att utveckla sin förmåga att kommunicera sina viljor och intressen, på så sätt skapas även möjlighet för pedagogerna att utmana inom aktiviteter utefter barnens individuella förmågor.

Förskollärare 2 förklarar att de etiska aspekterna tillgodoses genom att pedagogerna per automatik frågar efter barnens tillåtelse inför fotografering av barn eller barnens verk. För de barn som inte är verbala ”lyssnar” pedagogerna till barnets kroppsspråk för att avgöra om barnet är bekväm i situationen. Om ett barn vid något tillfälle visar eller säger att hen inte vill bli dokumenterad så respekteras detta av samtliga pedagoger. Förskollärare 2 säger under intervjun att: *Vi tar mest bilder på vad vi gör och fokuserar på aktiviteten, men om vi tar bilder på barn så frågar vi alltid om dem vill vara med och eventuellt låter dem delta och själva ta bilder.*

Förskollärare 3 som använder sig av lärplattformen Unikum berättar om barn med skyddad identitet. Dessa barn har inga lärloggar på Unikum. För att skapa en likvärdighet för de barnen använder hon och resterande av arbetslaget sig av dokumentation i form skriven text på papper. Detta får föräldrarna veckovis. Vidare säger hon att *anledningen till att vi använder oss av papper är för att man aldrig vet om barnen kommer flytta. Vi vill därför skapa en kontinuitet i barnens utveckling som föräldrarna får ta del av.* Förskollärare 4 förklarar att det varit mycket diskussion kring den etiska aspekten gällande dokumentation av barn. De har på förskolan kommit fram till att de alltid ska fråga barnen om det är okej om de skriver ner vad de gör samt om det är okej att fotografera dem. Hon fortsätter berätta om den relativt nya GDPR-lagen och att de aldrig fotograferar ansiktet. Råkar ansiktet komma med aidentifierar man barnet genom att göra ansiktet suddigt.

Det är viktigt att pedagoger har en förståelse för etikens betydelse kring den pedagogiska dokumentationen. Lindgren och Sparrman (2003) framhäver i sin studie att dokumentationen är baserad på observationer och betraktelser. Detta skapar automatiskt maktpositioner, det är en som blir betraktad respektive den som betraktar. Då förskollärare 1 under intervjun beskriver att en stor del av den pedagogiska dokumentationen sker genom observationer per automatik, så tolkar vi det som att observationerna sker naturligt under dagarna och därmed inte påverkar barnen. Här tolkar vi det som att det för pedagogerna i arbetslaget är viktigt att vara lyhörda till både kroppsspråk och verbalt språk om ifall ett barn visar eller säger att hen är obekvä. Då Bjervås (2011) menar på att pedagoger försöker förstå utifrån barnens perspektiv tolkar vi att detta även sker i de stunder som pedagogerna observerar vardagliga händelser per automatik.

I intervjuerna lyfter respondenterna själva etiska aspekter då de tar upp både angivna juridiska riktlinjer och sitt egna etiska förhållningssätt. Det framgår t.ex. i intervju med förskollärare 3 att pedagogerna på förskolan förhåller sig till lagen GDPR för att hantera personuppgifter.

Förskollärare 2 förklarar även vikten kring barnets egen vilja då barnen på avdelningen har inflytande över vad som dokumenteras och hur.

## 7. Diskussion

De fyra förskollärarna som intervjuades gav för det mesta liknande svar på våra frågor och innebörden av arbetet med pedagogisk dokumentation. Förskollärarna som deltagit har betonat hur viktigt det är att de reflekterar kring vad som sker i verksamheten för att kunna utveckla aktiviteter som gynnar barnen.

### 7.1 Resultatdiskussion

Vi kommer i detta kapitel att koppla analysen och resultatet från vår empiriska studie till tidigare forskning för att diskutera och klargöra svaren på vår frågeställning och syfte. Vi jämför även resultaten från de olika intervjuerna och diskuterar svaren på våra frågeställningar och hur vi uppfyllt syftet.

#### 7.1.1 Hur, Vad, Vem och Varför?

Efter att ha tagit del av hur Bjervås (2011) beskriver att pedagoger är noggranna i sitt arbete med pedagogisk dokumentation har vi sett att det även i vår studie framgår att de deltagande förskollärarna lägger stor vikt vid att den pedagogiska dokumentationen ska användas på ett korrekt sätt.

Vi har genom studien sett att den pedagogiska dokumentationen inom verksamheterna till stor del används för att kommunicera. En del av arbetet med den pedagogiska dokumentationen framgår som föräldrakommunikation genom mejl, anslagstavlor och lärloggar.

Inriktningen på kommunikation ser vi även i att Macdonald (2007) förklarar att den pedagogiska dokumentationen är ett sätt att ge vårdnadshavare möjlighet till att kommunicera kring deras barns läroprocesser, men även att det skapar förutsättningar för vårdnadshavare

att fortsätta diskutera med sitt barn kring lärandet för att utveckla deras lärande ytterligare. Detta är något samtliga förskollärare talat om i intervjuerna, det framkommer även under intervjuerna hur viktiga och centrala barnens tankar och lärprocesser är för att de ska kunna gå vidare med utvecklingen av verksamheten utifrån barnens intressen.

På samtliga förskolor i vår studie genomförs dokumentation i form av observation av både individuella barn och av barngruppen som helhet, efter att Alnervik (2013) förklarar att det är av stor vikt att pedagogen är lyhörd gentemot barnen när det dokumenteras skapas tankar kring vikten av att lyssna under observation. Det framgår dock inte i intervjuerna hur pedagogerna förhåller sig till att lyssna och anpassa verksamheten utefter vad det de i så fall hör och ser under dessa observationer.

Alnervik (2013) fortsätter att förklara att pedagogers tolkningar av händelserna är beroende av att pedagogen är aktiv och lyhörd, genom att lyssna får pedagogen även en chans att utveckla frågor som i sin tur kan leda till diskussion mellan barn-pedagog men även barn-barn och pedagog-pedagog. Vi har genom resultatet sett att dessa diskussioner mellan barn och pedagoger kan uppstå genom att pedagogerna är drivande i att prata med barnen om den tillgängliga dokumentationen som ett sätt att synliggöra den för barnen. Samtliga förskollärare framhäver även under intervjuerna att den pedagogiska dokumentationen synliggörs på avdelningarna genom tillgängliga foton och synliggörande av barnens alster. Genom Alnervik (2013) ser vi att en central faktor för den pedagogiska dokumentationen är just tillgänglighet. Detta ser vi att förskollärarna är insatta i då de på olika sätt arbetar för att göra den pedagogiska dokumentationen tillgänglig i verksamheten. Efter intervjuerna har vi sett att dokumentationen på förskolorna är tillgänglig för både kollegor, chefer, vårdnadshavarna och barnen.

### 7.1.2 Etiken

Under studien har vi även sett ett kritiskt tänkande kring pedagogisk dokumentation hos förskollärarna vi har intervjuat. Vi har kopplat en kritisk aspekt till Bjervås (2011) som skriver att det i flera studier framgår att lärare som arbetar med dokumentation uttrycker problematik angående den distans som kan uppstå när pedagogen dokumenterar och barnens behov av närhet inte tillgodoses då fokuset hos pedagogen ligger på att dokumentera. I resultatet från intervjun med förskollärare 3 framgår det att detta är något som

uppmärksammas och att deras strategi är att den som håller i aktiviteten är närvarande med barnen medan en annan pedagog exempelvis fotograferar det som sker. Detta är något de andra deltagande förskollärarna inte nämner något om, istället har andra strategier kring dokumentationen varit att det är den pedagog som håller i aktiviteten som sköter dokumentationen och färdigställer denna då det är den pedagogen som är mest insatt i just den aktiviteten. Utefter det kan vi ifrågasätta hur resterande pedagoger i arbetslaget kan återkoppla dokumentationen och diskutera med barnen om det bara är en pedagog som är insatt? Vi har sett att pedagogerna då förlitar sig på gemensamma reflektioner och kommunikation inom arbetslagen.

Då Bjervås (2011) i sin studie beskrev att pedagogerna använder sig av den pedagogiska dokumentationen som bedömningsunderlag framhäver vi utifrån vår studie en skillnad då vi inte har sett att pedagogerna använder dokumentationen som bedömning av barnen, men att bedömning eventuellt är något som görs omedvetet. I likhet med Bjervås (2011) förmedlade förskollärarna i intervjuerna att samtliga använder den pedagogiska dokumentationen som verktyg för att synliggöra barnens intressen och försöka skapa förståelse utifrån ett barns perspektiv. Bjervås (2011) beskriver att barnens tankar och samtal som sker i samband med det som dokumenteras är ett sätt för pedagoger att få en inblick i hur barnen förstår vad de tar del av.

Den etiska aspekten kring anonymitet i foto benämner Bjervås (2011) som meningsskiljaktig då pedagoger menar på att barnen inte kan relatera till den fotograferade händelsen om de inte är med på bilden medan andra pedagoger menar på att barnet oavsett har ett igenkännande och därför inte behöver vara synliga. Utifrån resultatet av våra intervjuer har vi sett att förskolorna arbetar med att dokumentera barnens läroprocesser genom foto, pedagogerna fotograferar även barnens skapelser för att inspirera till lek och aktivitet i barngruppen. Förskollärarna har i intervjuerna även förmedlat att det inom arbetslagen finns en förståelse för att respektera barns vilja och motvilja till att delta i bilderna eftersom de har en överenskommelse att alltid fråga och lyssna in barnet och erbjuda barnet att själv få delta och ta foto på sig själv eller sitt skapande.

## 7.2 Metoddiskussion

Då vår intention med studien har varit att ta del av förskollärares tankar kring pedagogisk dokumentation har vårt arbete utgått från en kvalitativ metod som kännetecknas av verbala formuleringar som i vårt fall är via inspelade intervjuer.

Att använda sig av intervjuer är enligt Backman (2016) ett exempel på en traditionell ansats. Det viktigt att komma ihåg att det som sagts under intervjuerna är subjektivt. Detta eftersom vi i vår uppsats vill synliggöra hur just dessa förskollärare arbetar kring den pedagogiska dokumentationen genom att framföra deras specifika tankar.

De pedagoger som blev intervjuade godtog att vi spelade in samtalet. Att spela in intervjuerna upplevde vi ha många fördelar. Dels blev samtalet mellan oss och pedagogen aktivt och dels för att vi efteråt har kunnat lyssna igenom materialet flertal gånger. Genom att spela in intervjuerna har vi som beskrivits av Alvehus (2019) haft fördelen att inte gå miste om värdefull information från respondenten. Genom möjligheten att upprepade gånger lyssna igenom intervjun har vi kunnat analysera materialet med större säkerhet än om vi enbart hade antecknat. Detta eftersom anteckningar är beroende av intervjuarens minne då väldigt mycket information framkommer under kort tid.

Under intervjuerna upplevde vi att förskollärarna fritt kunde samtala kring våra frågor, och på så sätt upplevdes de vara bekväma med att spelas in. Detta kan ha varit då vi sedan tidigare hade en viss etablerad relation till respondenterna. Vi har dock genom arbetet varit kritiska till den subjektiva påverkan vi haft då vi sedan tidigare har en förförståelse för både förskollärarna och verksamheterna. Vi är därmed medvetna om att det empiriska materialet kunnat analyserats annorlunda om det varit någon annan som genomfört studien eller gjort analysen.

Materialet vi har bidragit med kan ses som övergripande och endast gälla just dessa förskolor. Hade vi fått möjligheten att intervjua fler förskolor hade det empiriska materialet fått fler perspektiv kring hur pedagoger arbetar med pedagogisk dokumentation och därmed ett breddat perspektiv på pedagogisk dokumentation som arbetsmetod.

### 7.3 Vidare forskning

Denna studie har utgått från fyra intervjuer med verksamma förskollärare. För att möjliggöra ett bredare perspektiv kring den pedagogiska dokumentationen hade studien kunnat utvecklas

genom att genomföra fältstudier med observation av hur olika verksamheter arbetar med pedagogisk dokumentation. Observationen skulle bidra till en bredare bild av hur den pedagogiska dokumentationen fungerar i praktiken då det hade gett en inblick i hur barnen utnyttjar den synliga pedagogiska dokumentationen som är tillgänglig i verksamheten. Vid tillfälle skulle även intervjuer med barn vara ett bidrag till vidare forskning och genom att intervjua barnen hade deras perspektiv fått en större del i studien och därmed även utökat förståelsen för deras respons.

Även en kvantitativ studie i form av enkätundersökning hade kunnat genomföras. Detta med tanken att skicka ut undersökningen till vårdnadshavare för att få deras syn på den pedagogiska dokumentationen. Detta hade i sin tur bidragit till ett utökat perspektiv på vårdnadshavares syn på dokumentationen som dem tar del av.

## 7.4 Avslutande reflektioner

Studien är ett bidrag till ökad kunskap kring arbetet med pedagogisk dokumentation. Genom studien får läsaren en inblick i pedagogers arbete och hur det kan se ut i olika verksamheter. Förståelsen för den pedagogiska dokumentationens betydelse och vikten av ett etiskt tänkande kring dokumentationspraktiker har ökat i arbetet med studien. Att svaren i intervjuerna hade likheter och skillnader kan bero på att direktiven gällande pedagogisk dokumentation är något otydliga i styrdokumentet, eller att människor hanterar verkligheten på olika sätt. Likheterna i svaren ser vi som att det finns en viss riktlinje som verksamheterna är insatta i och förhåller sig till, men att direktiven eventuellt kan behöva tydliggöras för att verksamma pedagoger ska känna sig säkra i sitt arbete med pedagogisk dokumentation. Genom tydligare direktiv och forskning kommer vi och andra med oss i vår profession få möjlighet att förstå uppdragets syfte och därmed närma oss arbetsmetoden pedagogisk dokumentation och förhoppningsvis ta sig tiden att genomföra detta i verksamheterna.



## Referenser

Alnervik, Karin (2013) ”Men så kan man ju också tänka!”. *Pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg i förskolan*. Högskolan för lärande och kommunikation. Högskolan i Jönköping

<http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:659182/FULLTEXT01.pdf>

Alvehus, Johan. (2019). *Att skriva uppsats med kvalitativ metod - En handbok*. Stockholm: Liber.

Alvesson, Mats och Sköldberg Kaj (2009). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

Bjervås, Lise-Lotte (2011). *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan*. Göteborg: Göteborgs universitet.

[gupea\\_2077\\_25731\\_1.pdf](http://gupea.2077.25731.1.pdf)

Brante, Göran (2016). Allmän didaktik och ämnesdidaktik - en inledande diskussion kring gränser och anspråk. *Nordisk Tidskrift för Allmän Didaktik*. 2 (1).

<http://noad.ub.gu.se/index.php/noad/article/viewFile/33/18>

Ekström, Kenneth (2008). Att förstå förskolan som ett verksamhetssystem - En självbiografisk resa i det teoretiska landskapet. Kapitel i antologin *Forskningsarbete pågår: Nationella forskarskolan i pedagogisk arbete*. (NaPA)/redaktör: Per Olof Erixon. Umeå universitet, Samhällsvetenskaplig fakultet, Barn- och ungdomspedagogik, specialpedagogik och vägledning

Elfström, Ingela (2013). *Uppföljning och utvärdering för förändring - pedagogisk dokumentation som grund för kontinuerlig verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete i förskolan*. Stockholm: Stockholms universitet.

Kroksmark, Tomas (2007). Fenomenografisk didaktik – en didaktisk möjlighet. *Didaktisk tidsskrift*. 17(2-3) 2007.

<http://www.tomaskroksmark.se/Fenomenografiskdidaktik%202007.pdf>

Kroksmark, Tomas (1994). *Didaktiska strövtåg: didaktiska ideer från Comenius till fenomenografisk didaktik*. 2. uppl. Göteborg: Daidalos.

Larsen, Ann Kristin. (2018). *Metod helt enkelt - En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerup.

Lenz Taguchi, Hillevi. (2013) *Varför pedagogisk dokumentation?* Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Lindgren, Anne-Li (2016). *Etik, integritet och dokumentation i förskolan*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Lindgren, Anneli, Sparrman, Anna (2003), Om att bli dokumenterad. Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation. *Pedagogisk Forskning I Sverige*, (1-2). <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:249512/FULLTEXT01.pdf>

Löfdahl, Annica. (2014). *God forskningssed - regelverk och etiska förhållningssätt*. Stockholm: Liber

Löfdahl, Annica. och Perez Prieto, Hèctor. (2010). *Den synliggjorda förskolan*. I C Lundahl och M. Folke-Fichtelius (red.): *Bedömning i och av skolan- praktik, principer, politik*, Lund: Studentlitteratur

Macdonald, Margaret. (2007) *Toward formative assessment: The use of pedagogical documentation in early elementary classrooms*. 22 (2), 232–242.

Riddersporre, Bim & Persson, Sven (2010). *Utbildningsvetenskap för förskolan*. Stockholm: Natur och Kultur Akademiska.

Schulz, Marc. (2015). The Documentation of Children's Learning in Early Childhood Education. *Children och Society*, vol. 29, No 3

Skolinspektionen (2012). *Förskola före skola - lärande och bärande kvalitetsgranskningsrapport om förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget*. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolverket. (2010) *Läroplan för förskolan: Lpfö10*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2018) *Läroplan för förskolan: Lpfö18*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2012) *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan – pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Elanders Sverige AB 2015

Vallberg, Roth, Ann-Christine (2014). *Bedömning i förskolors dokumentation- fenomen, begrepp och reglering*. Institutionen för Barn Unga Samhälle (BUS). Malmö: Malmö högskola

<https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1402/1246>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

# Bilaga 1



LÄRANDE OCH SAMHÄLLE

BARN-UNGA-SAMHÄLLE

Datum:

## **Samtycke till medverkan i studentprojekt**

Vi är två studenter vars namn är Martina Ivansson och Simona Mitrevska. Vi går termin sex på förskolläraryrket på Malmö Universitet och tar examen januari 2021.

Vi skriver nu vårt examensarbete som kommer att handla om dokumentation i förskolan.

Syftet med vårt arbete är att ta del av förskollärares syn på dokumentation. Frågorna vi kommer diskutera i uppsatsen är inriktade på dokumentation och kommer bestå av följande:

- Hur fungerar pedagogisk dokumentation i förskolans praktik?
- Vad används den pedagogiska dokumentationen till?
- På vilket sätt dokumenterar pedagogerna i förskolan?
- För vem finns den pedagogiska dokumentationen för?

Vårt arbete är baserat på individuella intervjuer med förskollärare där deltagarna avidentifieras i arbetet då resultaten endast kommer synliggöra hur dessa respondenter och verksamheter

arbetar med och tänker angående dokumentation. Vi kommer endast beskriva att ni är utbildade och verksamma förskollärare.

Intervjuerna kommer ske på distans med hjälp utav telefoninspelning. Därefter transkriberas det insamlade materialet. Allt insamlat material lagras på Malmö universitets server och samtyckesblanketterna förvaras oåtkomligt på Malmö universitet. Inspelningen kommer att finnas i sex månader efter att den är gjord då materialet endast kommer användas till den aktuella studien. De som kommer att ha tillgång till materialet är vi som skriver det, vår handledare och examinatoren.

Samtycke till denna studie sker på distans baserat på delgivning av detta dokument och muntlig överenskommelse, där behöver inte blanketten skickas in till oss. Medverkan för denna studie kan när som helst återkallas och deltagarna kan när som helst avbryta sin medverkan utan konsekvenser.

Kontaktuppgifter till student (tfn nr, e-mail):

Simona Mitrevska

07xxxxxxxx

Kontaktuppgifter till student (tfn nr, e-mail):

Martina Ivansson

07xxxxxxxx

## Bilaga 2

Intervjuguide:

- Vilka olika typer av dokumentation används på förskolan?
- Vad har den pedagogiska dokumentationen för syften/funktioner?
- Vem är mottagare till denna typ av dokumentation?
- Hur stor roll har den pedagogiska dokumentationen i verksamheten?
- Hur har ni organiserat för dokumentationsarbetet rent praktiskt? Vem gör vad och när?
- Vad ser ni för möjligheter samt svårigheter med den pedagogiska dokumentationen?
- Hur kan personal/barn/vårdnadshavare få ta del av det som dokumenteras?
- Vilka etiska aspekter använder ni er av när ni dokumenterar?